زمانۂ حال کے خود غرض و گمراہ کن
لیڈروں اور پیروں کے حالات

تبلیغی ڈھول

من تصنیف

محمد الدین عادل لنگاراجپوت ساکن ادرحماں شیخاں
ڈاکخانہ بھابڑہ ضلع شاہپور

دسمبر ۱۹۳۷ء

تعداد ۱۰۰۰ — بار اوّل — قیمت ۱ر

اللہ بخش سٹیم پریس قادیان میں باہتمام چوہدری اللہ بخش پرنٹر چھپا

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

ا۔ انہاں نادان لیڈراں جھنڈیاں دوستاں نالوں تروڑیاں
گلمے لگ کے ہندو قوم دے عقلاں وچہ راوی دے بوڑیاں
مسٹر گاندھی نوں نبی امام کہیا سیکھاں دین اسلام نوں پوڑیاں
مہدی حق نوں نہ پچھاتا گلاں کیتیاں بہوں اجوڑیاں
آکھن گاندھی رہبر بھیجیا مشکلاں ساڈیاں رب نکھوڑیاں
ممبر جامع مسجد دلّی تے تقریراں شردھانندتوں لوڑیاں
فتوے کفر دے لا کے موماں تے وچوں سنگتاں کئی وچھوڑیاں
کیتے مسئلے طمع ریا دے آ ہنے عادتاں بہوں اموڑیاں
تسیں سچے ہو مولوی صاحبو تہاڈیاں چھڑیاں جے کسے نہ موڑیاں
عادل واگ نہ کسے ولائی ہو جاں گگیاں نساں گدوڑیاں

ب۔ بکری ہی جل انہاں دی اندر جوش تے بے قراری
انہاں خلافت کمیٹی دے نام تے لٹی بار ہھاڑ اے ساری
وچہ شہراں قصبیاں بھٹیاں کیتنے کئی پکھنڈ چا جاری
حیلہ سازی واسطے ترکاں دے خلقت جلسیاں وچہ نگاری
آکھن خلیفہ ترک اسلام دا اوہنوں بنی مصیبت بھاری
اوہدا منشا نال کفار دے ساڈی طرفوں انتظاری
لیکھا دیہو اسلام دے نام تے مدد اوسدی فرض ہماری
زیور عورتاں لاہ وگائے مرداں نقدی دی حب وساری
جیباں جھولیاں بھریاں لیڈراں کھا گئے کر تقسیم وپاری
کتیاں بنگلے بیٹھکاں گھتیاں امرتسر۔ لاہور ادساری
کتیاں موٹراں لیاں مشیناں کارخانے چا کیتے جاری
عادل قومی مال نوں لٹ دے کھوڑے مفت دے مارجواری

ت۔ تازے ظلم اسلام تے آیا فتنے بار زمانان
ہندواں کیتیاں رل صلاحیں ساڈا اپنا ہند آشیانان

مسلمان ۔ انگریز نو وارد اوہنانوں کڈھ دیئے کر خصماناں
ساڈے کول اقبال تے باہی دولت ۔ مال تے بہوں خزاناں
پہلوں کڈھ دیئے ملکوں باہر یا کیتے شدھ مسلماناں
یا طاقت انہاندی توڑ دیئے قبضے کہ جائداد مکاناں
ساڈی طاقت دے وچہ مقابلے کہڑی ہستی اے اہل ایماناں
ایہہ کنڈا اوچوں کڈھ دیئے چا کریئے صاف میداناں
پھیر کریئے رخ انگریزاں دا آپے بھاگسن انگلستاناں
اسیں برکت نال پرمیشر دی کوشش موئے جیہاں پہلواناں
خالص ہندو راج جماسیئے آپے مانیئے ٹھاٹھ شہاناں
کوئی قوم فروش جے لبھے اوہنوں دیویئے رج نذراناں
کجھ مولوی اڈے تے چڑھ گئے جنہانوں لیڈر کہے زماناں
عادل ابڈی ایہہ گل نہ مشکل کہیا لیڈراں گانٹھ بیاناں
ث ۔ ثابت صدق نہ رہیا لیڈر ڈٹ گئے کھول زباناں
تحریک عدم تعاون دے فتوے شائع کیتے نال سمیاناں
سارے دیو بند دے مولوی شامل ہو کے کرن بیاناں
آکھن ورتنا نال انگریزاں دے لکھیا منع حدیث قرآناں
کرنی نوکری حرام سرکار دی انگریزی پڑھنا عمل شیطاناں
ناجائز ممبری کونسل دی نیک نامی دا لینا پرواناں
آپے رازق رب تہاڈا دیسی روزی دا ہور کوئی باناں
کیتے واپس خطاب رئیساں کیتا اوہ جے کم مرداناں
طالب علماں کالج چا چھوڑے اخباراں وچوں پڑھ اعلاناں
دتے جھٹ استیفے ملازماں کیتی سوچ نہ کجھ ناداناں
لیاں ہندواں مل اسامیاں ہویا کافراں گھر شدیاناں
گیا عنصر گھٹ اسلامی ودھیا آن اقبال ہندواناں
پچھے رہ گئے علم حکومت وچہ وڈی آ گئی گھاٹ مسلماناں

نوٹ :- یہ حوالے رسالہ ریویو اردو بابت ماہ اپریل ۱۹۲۲ء سے نقل کئے گئے ہیں ۔ مرے کیا کرشن ثانی کو پونا کے ہسپتال میں موت کی گھڑیاں گنتے دیکھ کر ہندؤں کا دل نہیں دھڑکتا ۔ کیا وہ احتجاجی جلسے بھی منعقد نہیں کر سکتے ۔ اخبار پرتاب ۲۵ اگست ۱۹۳۳ء از ڈاکٹر سید محمود زیر عنوان "دو مہاتما گاندھی کا برت اور ہندؤں کا فرض" ۔ انہیں میں سے ایسے لوگ بھی ہیں جنہیں عین ۱۹۲۰ء میں کہا جاتا تھا ۔ کہ پیغمبر اسلام کے بعد جس شخص کے پیچھے ہم آنکھیں بند کر کے چل سکتے ہیں وہ گاندھی ہے

ء اور مسلمانوں! جس امام مہدی کا انتظار تھا سو یہی مہدی ہے ۔ جو آ گیا ۔ اخبار زمیندار ۱۵ اکتوبر ۱۹۲۳ء مضمون مولانا ابوالکلام آزاد ۔ منقول از [illegible] ص ۲۴ ۱/۳۲

عادل کھپ اوہ کدی نہ رلدا تلانی مشکل ایہ نقصاناں
ج - جتنے زور نہ رہگیا گیا جھگڑاں تو گرشمیاناں
ہوئے بے روزگار مسلمان ہویا خستہ حال ویراناں
ہوئی نفرت اپنیاں مولویاں تو کیتی کنڈ چا جھل نقصاناں
لگے لعنت تے کرن ملامتاں لیڈر رہن گئے خاص نشاناں
ودھیا بعض عناد تے بدظنی ہویا برخلاف زماناں
وڈی مشکل بن گئی لیڈراں خطرہ عزت مال تے جاناں
گوین توجہ پھیریئے انہاں دی عادل سوچیا ڈھنگ پہلواناں
ح - حل ایہہ سوچیا لیڈراں جوڑ ہند وال نال بیاناں
آکھن دارالحرب ایہہ ملک اے ساڈے بھار ایہہ بندیخاناں
انگریزی حکومت مدد نہ کیتی گیاں خلافت دیاں ٹٹ میزاناں
ایتھے رہنا شرعاً ناجائز اے کافر قوم دے تخت گذراناں
ایتھے لینے بھی ساہ حرام تے مشرک دھرتی تے نجس ٹھکاناں
ساڈا جماں عرب ایران ایں جدی ملک اوہ پاک استاناں
اسلامی سلطنت وچ چلئے دیئے چھوڑ ایہہ ملک کفراناں
تساں حب جے اللہ رسول دی جیکر لوڑ اسلام ایماناں
ایتھوں ہجرت کر جاؤ مومنو جاندا کرو جائداد خزاناں
اگاں وچ دربار رسول دے تہانوں ملسن عزتاں تے شاناں
مسئلے سن کے ملک بتیرا عطاء اللہ شاہ دے مگر دیواناں
کوٹھے بھٹلے دی کر نیلامی و نیچ سستے مُل دوکاناں
عادل چھڈیاں کل جائداداں ہجرت کیتی چا اہل ایماناں
خ - خبر نہ حال پردیسیاں دی نہ سُجھ سمجھ انجام ناداناں
ہوئے وطناں تو چت اوداسی کیتے بھار تیار مسافراناں
ارتھاں کر لاہور پشور دیاں چڑھی ہجرت دی کانگ طوفاناں
قافلے شرقی پنجاب دے جویں لیکھ پئے ساتہ کرداناں

رائیں لے پے جہان ظفر علی دے صبح ہوپے سنگ دا ناں
تسیں ٹرچلو کہیا لیڈراں ساڈی طرفوں سے پروا ناں
اسیں پچھے رہندیاں نوں لیکے پہنچنے آ وانے ہاں کر خصماناں
ایہہ واقعہ سنہ ۱۹۱۹ء دا بہت گذریا نہیں زمانا ں
کیتا وداع پلیٹ فارم تے چڑھا کیتا کوچ کراناں
اگاں جٹ جانے تے وجوں جانے دتا بہناں چھوڑ جماناں
کیتا دغا اپنی قوم نال کر جھوٹھیاں عہد ہماناں
دھکا دیکے وچ ہلاکتاں مگروں دانت نہ لئی پڑھاناں
سُتے آپ بیفکر چوباریاں تے سٹ قوم نوں وچ کھاناں
عادل لیکھے لیکے ہندواں تو بیٹھے آپ رہے وچ مکاناں

د۔ دساں گیاں دوراڈیاں نال غیرت تے جوش میلاناں
مچی ہلچل وچہ سرحد دے حصہ لیا بہوں افغاناں
راولپنڈیوں سنگ بتیرے شامل ہوگئے وچہ امتحاناں
کابل تھیں دے شوق مہاجراں مومن بھائیاں دے دل ارماناں
پشاوروں ٹرپے قافلے کنڈی کوتل دیاں لنگھ میداناں
اوتے سڑک جلال آباد دی کیتا ویکھ کے شکر افغاناں
کیتی اٹھ تعظیم برادری گھر آئیاں ویکھ مہماناں
گئے اڈے چڑھ جھنڈاں دے منگدی جنہاں توں خلق اماناں
سرحدی لوگ خونخوار تے ظالم خصلت جنہاں دی وانگ حیواناں
مونے گھر شکار لیاندا اُٹھے بھبک کے شیر بیاباناں
پہاڑی اونو چاہیندا وسائے دھر رفلاں دا خاص نشاناں
عادل کئی ماں باپ دے لاڈلے ڈٹھے موت دے گھاٹ جواناں

ذ۔ ذرہ نہ ترس بیدرداں نوں ضائع کیتیاں قیمتی جاناں
نقدی کھوہ لئی آن کے ڈاکواں نالے لُٹیا سنے ساماناں
کپڑے تن توں چھک لئے ظالماں سُنیاں کجھ نہ کوک فغاناں

رناں سوہنیاں وچوں نکھیڑیاں تعلق جوڑیا نال اخواناں
گئے خاناں دے خان پر اپنے کیبنی بھگے تھل خانداناں
عادل جھگا ساڈے پٹھاناں دا عادی مڈھ دا نیک گھراناں

ر - رہ گئے باقی جیہڑے ہوئے دل اداس پشیماناں
پرتے راہوں ساتھ لٹا کے ہتھوں سکھنے حال ویراناں
ہیرو وا ہینے تے تن تو ننگے پلے خرچ نہ رہگیا آناں
مارو منزل پینڈے دور دے سارا دِسدا ملک بیگاناں
نہ کوئی یار آشنا حمایتی کہنوں دسن کھول افساناں
پہاڑی سفر تے پیدل ٹرنا نالے کرنا پندھ روزاناں
نالے شدت بھکھ پیاس دی کیتی ہوش گرداناں
چاونے پی گئے بال ایانے ہوندا نازک سنگ زناناں
گر گئے کئی حمل وچاریاں دے پیاں کردیاں آہ فغاناں
دیون بددعائیں نمانے ساڈوں لیڈراں بے ایماناں
سکھی وسدیاں نوں گھروں پٹیا کیتا آن خوار جہاناں
بن کے راہبر گھاٹاں دتیاں کیڈی چلی نے چال منافقاناں
کیڈی ماری نے ٹنگ پھبا کے رہسن انہاندیاں یاد احساناں
مہربانی وت سرکار دی گڈی چاڑھ کے امن اماناں
عادل گھرو گھری پہنچایا کیتا واہ سلوک شہاناں

ز - زر دی خاطر کوششاں ہندے لا کے گھات شکاری
بنیا موقعہ نہرو رپورٹ دا ڈٹے آن میدان کھڈاری
اکٹھی ہو گئی جمعیۃ العلماء مفتی کفایت اللہ دی من سرداری
وچہ گول میز کانفرنس دے مدد کانگرس دی بنی ونگاری
تائید کیتی ہندو پریس دی تخت من گئے جھل پچکاری
ہندو لیڈراں نال برانے قوم اپنی نال ادازاری
دتا زور مخلوط انتخاب تے موتی لال دے نال لا یاری

پے گئے دستخط چارپورٹ تے دولت دنیا دی کرپیاری
ہووے رحمت سر فضل حسینؒ تے رئیس محمد شفیع تے فضل غفاری
بھلا ہووے مرزے محمود دا جنہاں طاقت لا کے ساری
مشکل نال اونہاندے مگروں اکثریت پر تالئی بھاری
عادل نفع نقصان سمجھایا خودغرضاں دی نالے غداری

س ۔ ساری چال فریب دی جویں چلدے ٹھگ بازاری
اِنہاندی سیاسی راہنمائی نالے مذہبی قیادت ساری
ہر قدم تے ہوئی نقصان دہ وجہ ایہدی مطلب برآری
خلقت نفرت بہتی کرگئی ثابت ہوئی کئی وار غداری
چالاک ایہہ بھی وڈے بھارے پینترہ بدلدے جھٹ مداری
نواں رُوپ وٹا کے اوندے جذبات لوکاں دے تاڑ شکاری
عادل جھٹ وساہ جمیندے سادہ لوحاں نوں بھانپ مکاری

ش ۔ شوق اِنہاںنوں لیڈری دا دِل سڑدے جہان جہاری
جدوں بنی بھیڑ کشمیریاں تَل مار جوان قندھاری
آکودے وچہ میدان دے سارے لیڈر جو آہن احراری
حبیب الرحمن لدھیانوی عطاء اللہ شاہ بخاری
چودھری افضل حق نے مظہر علی فیض الحسن بھی آلو جھاری
اگلا کھا و نجیا اوڈا کے نویں سروں پئے چڑھ بھکھاری
نویں طور تے نویاں چڑتالاں نویں ڈھنگ تقریر چتاری
جتھے بندیاں کرشتابی کیتی ترت کشمیر تیاری
کرحرکتاں خلاف قانون دے آہی فوج جو بے مُہاری
پچھے لگ کے انہاں لیڈراں دے کی کھٹیا قوم وچاری
ضائع ویٹے خُون عزیزاں دے قیداں بھوگیاں نال خواری
عادل بنے روزگار ونجائے بال بچے وچہ حال لاچاری

ی ۔ صبر قرار نچلیاں نہیں بیٹھدے نال تسلی

چڑھ گئے پردھان پہاڑیاں تے خلقت رہی تکیندی کھلی
لبّاں شملے دیاں سرد ہوائیں او دوں اون دی خبر نا ہنے گھلی
آمدن خرچ حساب کشمیر دا مُفت گئے ٹر کا ٹر پلّی
کنکاں چی گیّاں بوہل رہنی گئے دھڑوائیاں کھادی دھڑت نولی
رکیتا تدے رد خدمات نوں جماعت احمدیہ وچہ جے رلّی
دبانتداراں کھانا نہ دیتا گئے گڈھری چک رنولی
عادل بوڑ نہ سمجھی امداد دی نیت مڈھو دی نلہنے بھلی

ض- ضمانتی سٹ کشمیر دی ادجا گہہ گئے نال تسلّی
شہید گنج مسیت دا معاملہ گل دچہ پنجاب دے ہلی
اسلامی مُلکاں تے خبراں گیّاں و اسوز گداز دی چلی
پہلوں ہنگامہ ساریاں موقعاں تے شُغل نیت دا شور شتلی
سِول نافرمانی دے فتوے دتّے کل توڑی گھت کے جلی
رکیتی پرواہ نہ کسے موقعہ تے نہ کدی چال قانوں دی چلی
سپ سُنگھ گیا داری مسیت دی کر گئے چپ جوان دھڑلی
اندر خانے یاریاں لاکے حاصل کرلئی سونے دی ڈلی
او بال ہانڈی دا لیہہ گیا او دوں گرم جاں ہوگئی تلی
آکھن ایہہ مسیت نہ لیدی کرو شور نہ رکھو تسلی۔
جھڑے بل وچہ بھوجن ہو گئے گولی سینے ڈاہ کے جھلی
آکھن موئے اوہ موت حرام دی کیوں چلی آہنے چال کولی
سکھاں ڈھایا گھر خدادا کدی سُنیت نہ ہونے بھلی
عادل ویچی مسیت احراریاں ماری قوم نوں سانگ دو سلی

ط- طلب پیسے دی ماریا اوڑک چھاں سِراں توں ڈھلی
گورداسپور دن لانواں ترٹیاں جنہوں ڈاک دو حرفی چلی
افضل حق دے نام لفافے لکھی راز دی گل مظہر علی
بھانڈا بھج گیا وچہ بازار دے پانی عزّت دا وہہ گیا گلی

کدے گئی اوہ رونق باغاں دی کدے گئی بنادٹی گلی۔۔
کتھے گئے اوہ راگ سُریلے کوئل کانواں توڑ کیوں چلی
کتھے گئی اوہ شان لڑکیاں دی شہرت خاک دے وچ جا رلی
عادل منکھ نہ کرن احراری تقدیر نہ رہندی اے ٹلی

ظ۔ ظلم نہ کدی بھی پچدا متکبّراں دا ترُٹ غرور گیا
تقدیر ابلیس نوں پٹیا ہو سارا نور کافور گیا
تقدیر بوڑیا نوحؑ دی قوم نوں سلامت نبی دا پار ہو پور گیا
تقدیر ماریا دل شدّاد نوں خلیل اللہ تے سرد ہو تندور گیا
تختہ پٹیا لُوط دی قوم دا تقدیر آلہی دا ہو ظہور گیا
تقدیر بوڑیا سنگ فرعون دا موسےٰ نیل نوں کر عبور گیا
تقدیر کیتا مغضوب یہود یاں نوں گھا گھا ہو غرور دا چُور گیا
تقدیر گھمنڈ قریش دا سٹیا تروڑ تے بجھ فتور گیا
کیتا جنہاں مقابلہ سچ دا اوڑھ دا نہاندا ایہہ ضرور گیا
عادل کائی بنیاد نہ جھوٹ دی تدے احرار دا کھچک تنور گیا

ع۔ عذر نہ چلے احرار دے ہو کالا منہ اشرار گیا
کدے گئیاں اوہ جھوٹھیاں شوکتاں وچو کھل شتاب ڈھرکار گیا
سارا لیہہ گیا پھوک سناہی دا دچولا کلپا تیز سدھار گیا
ہکو کھلا تروپا چھکیاں سارا پل وچہ یرک لنگار گیا
ٹین ساز یک امرتسری جیہڑا سارا کھول بھنڈار گیا
ہمّت مرداں تے مدد خدا دی شاباش جگاندی جھل کھٹکار گیا
دتیاں بھبکیاں کئی احراریاں گل گول نہ جوان وچار گیا
کدی گھُرکیاں دیکھ نہ چلدے مولا جنہاں دا بن مددگار گیا
نسے چھڈ میدان احراری ٹولہ کبڈی ایہہ جھل پھٹکار گیا
عادل اجے نہ سمجھ نادانان نوں عاماں لوکاں دا عقل خوار گیا

غ۔ غرق وچہ شرک دے راہبر چھپے غفلت دیاں ہیٹھ انباراں دے

طرح طرح دے ڈھنگ بنائے کارن پیٹ دے وانگ مکاراں دے
پِتن کاسہ پکڑ گدائی والی دین دنی دیاں بھاہراں دے
پئے سُکّا رعب جمبند کے پھورے سکھنے مار بلکاراں دے
اندر و دبیندی ٹِل اولیبائی جرے گئے نہ فضل سرکاراں دے
خالی گوہیں وانگ سنو کاٹ لے ڈریندے نال پُھنکاراں دے
عادلؔ زوہدی تے ذکر بناوٹی راتیں جلّیاں نال گھمکاراں دے

ف۔ فرض نہ یاد اوہ منصبی موہوں دعوے تیز رفتاراں دے
جن بھوت دے منتر جانن کرن چنگے روگ بیماراں دے
حُب عدُوّ دے کاری نُسخے دم چھوہ تعویذ پیاراں دے
وڈی ٹھہر نمانیاں مُٹھڑیاں دی سودے ہوون نقد اُدھاراں دے
حمایتی ایہہ اددھالیاں دے مارن تِل پہلوان اعتباراں دے
بھالُو لکاں دے تو بکی رکھاں پیلیاں۔ ڈبریاں۔ باراں دے
جِنھے یک داری دیہن وکھالی جاندے چھڈ تراں شکاراں دے
مَن آئی نوں جھٹ نکھیڑ دے لشانے غضب دے ماربکاراں دے
جِنھے کردے فردونالی دا جاندے بھج براں ہُشیاراں دے
سرتے شفقت دا ہتھ پھر یندے گھتن سینے ٹھنڈ پیاراں دے
عادلؔ لبیندے موہ غریباں نوں تعلق پرانے دس حقداراں دے

ق۔ قدر معلوم پریت دا بھُلّن وِردے تے رلن کناراں دے
دامن لگیاں نوں نِت اوڈِیکاں گذرن گھڑیاں سال انتظاراں دے
جویں شامی دودھاں نوں جاگاں دسّمی مہک مہکاراں دے
بھیڈاں مُنیاں دی چال نرالی کُھلّی جوہ تے دلیس دِلداراں دے
چِگن اجڑوں باہر نوکیاں نہ کوئی واگ نہ ڈور مُہاراں دے
شوخی شرم حیا وِکاجے لائے سستے بھاء بازاراں دے
کھایاں ٹانکو دیون راہ تے پچھن راہیاں تو نال پیاراں دے
ڈِھلاں کیڈیاں پیر چالائیاں جاکے بھُل گئے قول قراراں دے

کئی کھلیاں ویکھن راہ تے کئی بیٹھیاں کھول کے باریاں
کیڈیاں من دے وچہ نے بھیڑاں اندر سوڑاں تے بیقراریاں
بھاڑے واسطے رنگن ڈاگاں یا ونڈے دی تاہنگ لیاریاں
ساڈے تھک گئے پیر کھلوتیاں پرسوں پیٹی دیاں انتظاریاں
ڈھلاں پیرنے کیوں چالائیاں دلوں باندیاں کیوں وساریاں
پیرا سوریاں بوہڑ شتابی عرضاں عاجزی ناں گذاریاں
بولن دمدم ذکر پیار دے پیاں گولیاں ہون بلہاریاں
عادل چھکاں لگیاں پیرنوں چا کیتیاں جھب تیاریاں

ل۔ لگیاں ہون تیاریاں جویں نعریاں نیر شنو کاراں دے
ساون بدلاں ہاٹھاں جوڑیاں پئے آون گج کھڑکاراں دے
یا آمدن نادر شاہ دی حملے دلّی تے ہون دھکاراں دے
قلعے حُسن دے فتح کریندے بولن رن وچہ ل بلکاراں دے
ٹلیوں لتھے ترنڈ جیوں جوگیاندے پھیر دلیاں تے ٹھگ وپاراں دے
زہری سپاں دے ماندری جانن منتر کیل ازاراں دے
بوٹی کرن بیہوش سُنگھا کے واقف ناڑ پریم اسراراں دے
چڑنل پیر دی ایہہ نظیر اے جویں جانجیاں ٹھٹ سواراں دے
چلن پکڑ رکاب خوشامدی سوہنے رانگلے جوان قندھاراں دے
زُلفاں قہری ناگ ایانے نخدے شوہ پر گُند سنواراں دے
وچہ ڈولیاں بند سپو نگلے سرے پل وچہ چڑن بیماراں دے
عادل جاگے بھاگ نے پیراں دے دہاڑے پئے تے موج بہاراں دے

م۔ میت پربت دیاں چھکاں طے کیتیاں منزلاں بھاریاں
مُشکی گھوڑیاں دل گدوڑے دھوڑیں دُھمدیاں پھرن بہاریاں
چڑے حُسن دے کٹک پنجاب تے فوجاں کر مقابلے یاریاں
ڈھکیاں جنجاں دیوانگ تھرتھل پیا کولوں واہراں سدونگاریاں
خبراں دیساں تے دُھمیاں چنا کھولے بٹ پساریاں

ونگاں گجرے تے ہار گھنگ منکے گھنے آچھنکار چھنکارن باں ل
کنگاں ۔ گھنگرواں ٹھٹ بنائے بھاجاں وچہ میدان کھڈاریاں
لال سبز سیاہ پوشاکاں سرتے شملے لین اولاریاں
انگلیاں چھلیاں نال پرونیاں نشانیاں یار پیاریاں
عادل گوڑھے راز پریم دے بھار جنساں دے خبر وپاریاں

ن - نیت کر ملاقات دی پیاں ٹُر دیر اگناں سلاریاں
کئی وِ‌ھیاں وڈیاں گھراں دیاں نال شامل کُل زمینداریاں
رہی تمیز نہ ساؤتے کمیں تے دل شاہداں وانگ بازاریاں
بُندے والیاں کونگ بلاکاں کڑیاں جھانجراں نال چھنکاریاں
چڑھیا گوڑھا رنگ پریم دا جویں بوٹے مٹ نیلاریاں
منڈی حُسن دی وچہ نمائشاں بھریاں شیشیاں نال الماریاں
ڈُباں پھب کے پہن پوشاکاں پھرن کردیاں قتل ہتیاریاں
جویں پھُلاں دن پونیاں باغوں تروڑ کے گھت وچہ کھاریاں
ہک پیسے دی لپ لوٹیندیاں ہوکے دیندیاں پھرن ملہاریاں
دولت حُسن دی پاکے جھولی وانگوں ڈاچیاں بے مہاریاں
اگڑ پچھڑ دُرڑاں دیندیاں اُڈ سراں تو جان سلاریاں
راہیاں نال مخول کریندیاں پھٹے مُنہ دے نال پھٹکاریاں
میوے چکھدیاں دن پوندے کیڈے ٹل گئے چھک ہرپاریاں
وانگ موڑاں کرن کلہائیاں جویں گھوکراں گھتیاں لاریاں
عادل چھکی تار دلدار نے پیاں عشق دیاں بھڑک چنگاریاں

۹ - ولولہ دل دیدار دا ضرباں جنہاں نوں لگیاں کاریاں
نیڑے دُوروں درشن پیر دے ہویاں اِنج تیار پیاریاں
پہنتی تاجراں خبر نیلامی دی یا لعلاں دی دس ونجاریاں
بکبو لتھا گلہ ہرنیاں دا چھالیں لیندیاں تیز رفتاریاں
خاوند - خویش - قبیل - اولاداں - بھُل گیاں رستے داریاں

مقصد تے مذہب کُل دا سفری کُونجاں دیو انگ قطاریاں
ہکو ڈِٹھا جنگل دبوچہ تلاں بھریا آن لنگھیاں تسیاں ڈاریاں
چڑیاں سپاں دی چڑ نِگاہیں جویں جاندیاں بھُبل اوڈاریاں
چھکدا مقناطِیس جیوں لوہے نوں ناری سوہنیاں ہار سنگاریاں
کھلیاں بنھ کے ہتھ کنیزاں موہوں ادب سلام چتاریاں
پھسیاں آن کے جال پریم دے سنگل عِشق دے بنھ کھلاریاں
عادلؔ خونی جیوں پیش مشریٹ دے جُرم الفت دے ڈھکاں قطاریاں

ک۔ ہمت نہ رہی مقابلے دی تاب پِیر دے حُسن دی ماریاں
عقلوں گیاں کئی بھُل سیانیاں خوشبو کیتی جذب تُر کاریاں
آمدن پیر دی سُن کے آئیاں وِچّے ویاہیاں تے کُل کواریاں
ساہلو سہرے بدھے نینگراں آیاں وٹّیاں پہن پھُلکاریاں
وانگ لاگیاں وَل کھلوتیاں منگن سالیاں لونگ سُپاریاں
کئی رنگ محلاں تو آکے کرن پِیر دیاں سیوا داریاں
ہو کے بیگماں بندیاں باندیاں گھُمن عِشق دے لیندیاں تاریاں
خالی ہتھ نہ مِلن مراداں گھروں نذراں گھِن سدھاریاں
مکھن مِصری تے دودھ ملائیاں ودھ ودھ کریندیاں واریاں
حلوے گگڑ تے کھیر چھوہارے جویں تاذیاں مِلن نہاریاں
عادلؔ سوڑ کباب لیایاں لہندے حق حقوق نہ یاریاں

ل۔ لگیاں کرن ایہہ حیلے ہوون نظر منظور وچاریاں
کرن اپنے وَل مُتوجہ باتاں اِک تو اِک کراریاں
جبھاں سان تے تیز لواباں اِک دوئی تو تیز طراریاں
جہڑیاں راہاں تو پِیر جی آئے اوہناں راہاں تواسیں ہاں واریاں
جہڑیاں صِفتیں پنج کلان ہوون سُم دھوتیاں کھب سنواریاں
اوہا پاندیاں اثر زیادہ اوہنانوں پِیر بھی دیہن دلداریاں
جہڑیاں سایاں نوں بھوں پیاریاں اوہا چوراں بھی ہوں پیاریاں

لگن رمزاں تے ہون اِشارے سمجھن والیاں پیرنے تاریاں
کرن حاجتاں پیش محتاجاں خوشامداں نال چتاریاں
منتیں پیردیاں ٹھنڈ قلوب تے موافق شربتاں وانگ دیناریاں
عادل خوش مسافر تھلاں دے بھریاں ویکھ کے ٹھنڈیاں جھاریاں

ع- ایہہ فریبی ٹولہ پیاں دِسّن علامتاں ساریاں
واہڑی مون نفیس سِیلانی وانگ دھاڑیاں ہیبتاں بھاریاں
اکھیں کجلے دار رسیلیاں لشٹے دتیاں پلٹ خُماریاں
خالی دسدیاں شرم حیا تو ساکھاں جگ تے آن کھلاریاں
زہری سپّاں دے وانگ ہلاکو تاڑے لگیاں وانگ شکاریاں
جنھنے مارن ڈنگ محبت دے اوندی دست سرت ازاریاں
دارو کوئی تریاق نہ ٹکرے لکھ کرن طبیب پئے کاریاں
کردے چشماں دے نال کلاماں صفایاں وانگ مداریاں
دُنیا وسّے تے بھاویں اُجڑے شرطاں نفعے نقصان وساریاں
عادل فکر نہ عزت ایمان دا لیاں کر قبول خواریاں

ی- یاد نہ خوف الٰہی لگیاں دل نوں زنگ بیماریاں
چُگن لگے کھیت انگوریاں طاقت رکھے نہ کرن انکاریاں
ازلوں ملی سند معافی دی وندے ساہناں وانگ سرکاریاں
صفاں ویکھ نہ حوصلہ ہاردے گردہ جواناں وانگ قندھاریاں
ہکو غالب ضابطہ سوتے متھے لگیاں دور دشواریاں
گھوڑا پیر دا بھاج سراڑ المّاس دم تے تیز رفتاریاں
چنگا کھانا تے چنگا ہی پہننا بھندی رن دیناں نے یاریاں
نہ چھڈی پت شرافاں دی سیجاں مانیاں بے شماریاں
عادل سخاں مار کے کوٹاں نوں چھڈیاں محلاں نوں گرمگھاریاں

ل- اِسم خُدا دا بھُل گیا اِسم پیر دن رات چتاریاں
نالے سیّد تے نالے جوان سوہنا نالے توڑ نبھاوندا یاریاں

سوہنا مُکھڑا تے جِسم ملائم وچہ طاقتاں بے شماریاں
سناہی ادلوُ کدی نہ سُکدا بھرے مٹکے تے کئی بکھاریاں
حُلے آون خوشبو دے پھڈی مہک پھُلواڑیاں
او تو تقویٰ تے زُہد بناوٹی مطلب واسطے کرن مکاریاں
مُوہوں دھیاں بھیناں تے مائیاں وچوں نیتاں ہمیش نے ماریاں
کدی رہندا گھیو نہ لیسّرنوں ہو دن بھکھدیاں کول انگیاریاں
کدی شیر نہ مرُدے ماس تو مُشکل عادتاں جان بدکاریاں
طوطے انباں نوں رہن نہ چھِلنوں مالی کرن پئے لکھ دُھتکاریاں
گاہدی - چکلی تے بیٹر - اریڑیاں - ماہل - ٹنڈاں تے ورہیاں ساریاں
پئھے دال سب خرچ بیگانہ وچوں لذتاں پیر منتاریاں
سِیری آون پاس نہ ڈردے اٹھّے پہر ہی واہندے واریاں
عادل اگ لین نوں آئی تے کل بیٹھی لے دانگ گھر باریاں

ب - بُریاں عادتاں پئیگیاں لتاں راہاں دیوچہ پساریاں
فائدہ ایہہ ناجائز جہالت توکردے حاصل پئے وانگ وپاریاں
بدھواں نال اعتبار اخلاص دے لیاں صدق تھیں من سرداریاں
مَیلے گندے تے ہون ملُوٹڑے بہوں جٹاں نوں اوکھیاں کاریاں
نیڑے ہویاں بدبو پسینے دی مُشکاں ہنگ دیوانگ کھلاریاں
نفرت ہر کوئی پیا کریندا اے سچیاں رناں بھی ہین وچاریاں
درد کمر تے پیڑ مثانے طرح طرح دیاں ہور بیماریاں
سُکاّ ٹکڑا رج نہ لبھدا تاہیں رناں بھی کرن غدّاریاں
کوئی ساہ تے سَت نہ جُسّے چھُٹی ڈل نوں پیگیاں گھاریاں
وچہ دھوئیں ساہ اوڈدی عادل گیاّں بجھ چنگاریاں

ت - تن من پیر تو داریا ذکر دَم دَم نال چتاریاں
کدوں خاوندی ٹہل کریندیاں جھڑیاں پیگھاں - تے پیر ادلاریاں
اونہاندا خاوند تے رب بھی پیرا اے حاصِل جنہاں تو مطلب آریاں

بہوں دُنیا ہو بدظن گئی ہو یاں پکیاں بے اعتبار یاں
جنہاں ہکواری گاہک آزمائے جنساں وَت نہ دیہن اوُدھاریاں
اوہ بازی وَت نہ کھیڈدے جنہاں لائے ہتھ جواریاں
جاہل پیر بھی مُلک بتھیرا ناں نوں بن پیر دے نمبرداریاں
عادل گدھیاں دے وانگ لدیندے جھلاں کنڈ توہن نہ بھاریاں
ث۔ثبوت دلیل نہ کوئی موہوں لافاں رنریاں خالی
جادو صرف رناں تے چلدا کرامت پیر دی ایہہ نرالی
اوتے سوہنا پہن سلارا سر تے بنھکے چھینٹ رومالی
وانگ حاکماں رُعب وکھیندے ہوّے وانگ آ دیہن وکھالی
آپے لاگو امّت نوں ہو گئے حالت اگےّ ہی بہوں کنگالی
منّے کون نمانیاں بھیڈاں دے کدی بھیڑیئے ہون ایالی
طرح طرح دے ٹکس شرینیاں لیندے دھکےّ دی بھیکھ سوالی
جویں معاملہ سکھّاشاہی دا کردے موہوں بات ہمتالی
چنگی گھوڑی تے تجھ مُریداں دی سکدے ویچ نہ امت دے والی
اوندی شرم نہ بے حیاواں نوں منگن پھاڑ کے مُنہ دلالی
تُہاڈیاں ٹالدے اسیں بلائیں کریئے چھیڑواں وانگ رکھوالی
جھیڑا دیوے جواب اسانوں اوہنوں چھڈیئے دے پرتالی
عادل اوہناں دی وَت نہ خبر لے جنہاں ٹوریا پیر نوں خالی
ج۔جگ نوں معلم خبراں راکھی بیٹھے چھوڑ ایہہ مالی
کیے بھلے دی آس نہ انہاں توں خدمت دین دی نہیں سو کھالی
کائی فیض تے برکت نہ رہگئی ساری وگی اے مار عمالی
سارے دُنیا دے اوتے ہی گرگئے فکر دین دا نہیں روالی
گدیاں والے بھی ہڈیاں پئے وچیدے دگن واجے تے راگ قوالی
مُنٹھیں بھرن مُریدنیاں کول چیلے بہندے لاکے جالی
آن مذہب بدنام کرایا لوگ ہسدے مار کے تالی

ایہہ بانی رسماں تے بدعتاں دے مسئلے کڈھدے گھڑ خیالی
جاہل مندے ودھ قرآن تو جو کجھ دسدے راہ وبالی
عادل گھوڑا انہاندا پھبیا ہوجاں ماندے لاابالی

ح ۔ حال بیحال مریداں دا پیر ویکھ کے نہیں شرماندے
ہوندے اپنے مطلب دے غرضو کھائی نال فریب کماندے
خلقت پیراں آن ڈبوئی وتدے لگی دنیا نوں گاہندے
شریعت چھوڑ کے بدعتاں کڈھیاں سر میلے تے مست نکین جھہاندے
وینی کنگن تے ہتھ موتاہراں پائے رناں دیوانگ پراندے
کنیں والے ۔ در تے منداں پیریں گھنگرو پا چھنکاندے
آدن بڑھکدے وانگ وڈھیریاں گلے گائیں دے ویکھ برڑاندے
موٹے تازے ڈولیاں والے چتڑ چھڈے پئے ماس ڈھلکاندے
دو پہراں توڑی ہلیں جے لگن عادل ویکھو سِدھے ہو جاندے

خ ۔ خبر نہ بدھواں جٹاں نوں ٹھگاں تو عزت مال لٹاندے
گھریں سنوا مشٹنڈیاں نوں سر گیں باہر ہلاں نوں جاندے
اوہ بھی ہالی ہون نہ ماڑے پچھوں دو ہراں سزا کے لاندے
اونہانوں زمین دی بھال چنگیری جائیں تھدیاں ویکھ کے بہندے
بھرے لوک دیوچوں شرطیہ ڈیرا رسو والے گھر لگاندے
سوہنے ستھرے تے وہیلے کھاتا چنگا جو کھانے کھاندے
دیندے ٹل جاں سوڑتے حلوے تاؤ کڈھکے واہ اڑاندے
جوئیں پٹھاں ویکھ نویاں بکرے بو بو کر بکاندے۔
پہلوں نال اکھیں دے ریلدے وت تھاپڑا مار بٹھاندے
پیٹھ پاک تے جد سو تریندے پوندا حال تاں رناں تے ڈھاندے
کئی لگراں پھدھ نوایاں عادل مکر دا جال وچھاندے

د ۔ دورے دور دورا ڈے لگے ملک تے پھیریاں پوندے
واگ انہاندی کوئی نہ پرتدا مگروں سختی نہ دور ہٹاندے

سارا بار ہٹھاڑ لتاڑیا سیدھی مُلک غریب نوں جاندے
اِنہاں ساہناں نوں کوئی نہ موڑدا گبھے تانے تروڑ کے کھاندے
تارک ہو کے صوم صلوٰۃ دے کنویں بھار امت دا چاندے
شریعت ساڈی اپنی کلمے نانے دا دَسّ ڈراندے
سواگز دی تسبیح گل وچ مُوہوں بات مطلب دی کہندے
جاہل سمجھن ولی خدا دے ضرب کلمے دی سُن تراہندے
جانن نیکی بدی دے ضامن سانوں اگاں بھی ساہ کڈھاندے
بُدھو بے غیرت مڈھو دے کردے صِدق جو پیر بتاندے
بھانویں آٹا ہووے نہ شام دا لَیکے ہٹّی تو قرض پکاندے
اَوندا انہرس نہ اونہاں ڈاکواں نوں مانجا پھیر کے اگاں نوں جاندے
جِنھے ہِکواری کرن دھربڑا سارے ورھے دی ہوش بھلاندے
عادل عملاں ساتھی ہونا اگاں کجھ نہیں وَس اِنہاندے
ذ۔ ذِلّت دا رزق کمیندے پھیرے مُلک تے مار کراہ دے
سمجھن ہتک نہ اپنے شان دی سُوہیں رہے نہ اپنے راہ دے
کوئی جانے تے بھانویں نہ جانے اسیں جہان ہاں خواہ مخواہ دے
اسیں دوہتروان رسول دے جُرم کُل معاف گناہ دے
ساتھے دوزخ دی اگ حرام ایں جھُلکے ساڑ نہ سکدے بھاہ دے
ساڈے ساک حلال نہیں اُمّتیاں سانوں روا بغیر نکاح دے
لوڑے پئی کراماں کریئے ظاہر وانگ گواہ دے
جنہاں پگڑی بانہہ اساڈی رہندے ہر دم ہیٹھ نِگاہ دے
ذِمّہ ساڈا جنّت واڑنا عادل بھو نہ نال ہمراہ دے
ر۔ روگ مریضاں دے کھُلدے سکھنے پھوک چا مارئیے ساہ دے
دِلوں جدے توجہ پھیریئے بیڑا پار تے کم فلاح دے
نگہبان ہاں کل آفات دے بیڑی دھکیئے وانگ ملاح دے
چوراں پُشت پناہ اساڈی گنہگاراں نوں کج گناہ دے

جنہوں نیتوں گٹ تعویذ دیئے رہندے اوس نہ فکر ویاہ دے
دھرسی جس تے ہتھ پیاں دا اوہا اَدسی ہیٹھ وِساہ دے
ویکھے پُتراں نال مُراداں ہوگے خیر دے شام صباح دے
رکھنی بودی پیر دے نام دی کم ریت رکان تے راہ دے
خالص یارھویں حق اساڈا مالک دودھ گھیو تے چھاہ دے
گھر واسطے رکھے نہ رِڑکناں ورنہ اساں نہ فِتّے پناہ دے
گھر رِڑکیاں کدی نہ سورسی صرف ساڈے ایہہ حق مُباح دے
رہسی وِگڑ یا دودھ ہمیشہ لیاری رِلسی نال نہ چاہ دے
بھانویں ونڈا ۔ گوت تے پیوے رَج دال پھٹّے تے گھاہ دے
عادل اوہناں ڈاگ نہ چوئی ڈوے جنہاں بھرے نہ تشاہ دے

ذ ۔ زور نہ جرن فقیری دا گھتی رکھدے شور کگاہ دے
لسّی منگاں دیوانگ پئے ہسدے پھیرے بھیں بھیں مارن گاہ دے
نام شاہ تے بن گدا گئے کیتے کدی بھی غم نہ ڈھاہ دے
گھتن اکھیں خاک جھولاں نوں گل وٹنے گھت کے پھاہ دے
کوہن والے نے جس طریق دے کھاون والے بھی ہک صلاح دے
عادل لوڑ نماز نہ نیکی دی دل جمدے ہی ہین درگاہ دے

س ۔ سمجھ نہ اوندی پیراں نوں نہیں اوندے طرف اصلاح دے
چھڈ سکن نہ رزق سرداریاں لو بھو بن گئے مال متاع دے
کدوں بنن مرید ایہہ گئے دے ضامن خود مختار گمراہ دے
باعث شرم ایہہ کارن اسلام دے کجھ غم نہ حال تباہ دے
پئے ہسدے غیر مذاہب نالے کرن اعتراض اشتباہ دے
عادل دسین حق اکبرے مجرم خلقت تے نالے الاہ دے

ش ۔ شرم حیا نہ دل وچہ اوتو سکھنے دیج کلاہ دے
سیّد کربل وچہ مری گئے سارے اُترے گھاٹ فناہ دے
ہکو بچیا امام زین العابدین مولا کھپا وچہ پناہ دے

کیڈی نسل ترقی پیراں دی کھرڑے کھلے جیوں دلیس کپاہ دے
چِڑدے جاوِیئے پیر ہی پیر تے چور بیٹھے وچ چوراہ دے
عرب ۔ ہند ۔ ایران ۔ افریقہ اسلامی مُلک جو کُل اِلاہ دے
عادل بہتے ہین بناوٹی اصلی تھوڑے ہی سنگ سپاہ دے
ص ۔ صبر قناعت نہ کوئی ہتھ اگاں ہی مارن لاہ دے
آپس وچ تقسیم مریداں دی ۔ حصّے کِسے دے گھر پنجاہ دے
جدی ورثہ ایہہ جائداد سمجھی سارے مُلک موروث بنے شاہ دے
جھگڑے گدیاں دے وچ عدالتاں کئی چھٹے کم کوراہ دے
حالت اِنہاندی غور دے قابل ہین سخت محتاج اصلاح دے
عادل ربدے بھیجے نوں من لین نہیں تے اوڈسن انگ سواہ دے

تفسیر دلپذیر

قرآن کریم کی تفسیر بزبان پنجابی نظم

زمانۂ حال کے مشہور اور معروف شاعر بے نظیر جناب مولینا مولوی حاجی محمد دلپذیر صاحب بھیروی جو نہایت آسان اور اپنے مخصوص انداز میں لکھ رہے ہیں ۔ پارہ پارہ کر کے چھپ رہی ہے ۔ چنانچہ اسوقت تک سات سپارے چھپ گئے ہیں ۔ عورتوں ۔ بچوں ۔ اور پنجابی خواں مردوں کیلئے قرآن کریم کی تفسیر اور ترجمہ کا علم حاصل کرنے کیلئے ایک بینظیر تحفہ دلپذیر ہے ۔ مستقل خریداروں سے فی پارہ قیمت رعائتی ۸؍ اور عوام سے ۱۲؍

ملنے کا پتہ :۔ بھیرہ ۔ جناب مولنا مولوی حاجی محمد دلپذیر صاحب.
قادیان ۔ جناب ڈاکٹر منظور احمد صاحب شفاخانہ دلپذیر

(عادل)

[illegible]